ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-8

EPIDEMIOLOGIYA VA INFEKSION KASALLIKLAR ASOSLARI

Xamidova Yulduz Ruslanovna
Urganch Ranch texnologiya universiteti

ANNOTATSIYA: Epidemiologiya va infeksion kasalliklar zamonaviy tibbiyotning eng muhim yo‘nalishlaridan biridir. Ular kasalliklarning tarqalish qonuniyatlarini, sabablari va oqibatlarini o‘rganib, profilaktika va davolash choralarini ishlab chiqishga xizmat qiladi.

KALIT SO‘ZLAR: epidemiologiya, infeksion kasalliklar, epidemik jarayon, profilaktika, yuqumli kasalliklar.

ANNOTATION: Epidemiology and infectious diseases are one of the most important areas of modern medicine. They study the patterns of disease spread, their causes, and their consequences, and serve to develop preventive and therapeutic measures.

KEY WORDS: epidemiology, infectious diseases, epidemic process, prevention, infectious diseases.

АННОТАЦИЯ: Эпидемиология и инфекционные болезни – одно из важнейших направлений современной медицины. Они изучают закономерности распространения болезней, их причины и последствия, а также служат для разработки профилактических и лечебных мероприятий.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: эпидемиология, инфекционные болезни, эпидемический процесс, профилактика, инфекционные болезни.

KIRISH

Epidemiologiya – aholining sog‘lig‘ini o‘rganish, kasalliklarning tarqalishi, kelib chiqish sabablari va ularga ta’sir etuvchi omillarni aniqlashga qaratilgan fan sifatida tibbiyotning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Uning asosiy vazifasi – kasalliklarning oldini olish, ularni erta aniqlash va aholining umumiy salomatligini yaxshilashdir. Shu jihatdan epidemiologiya nafaqat ilmiy nazariya, balki amaliy sog‘liqni saqlash tizimining ham asosiy poydevorini tashkil etadi.

Infeksion kasalliklar insoniyat tarixida eng keng tarqalgan va jiddiy oqibatlarga olib keluvchi kasalliklar guruhiga kiradi. Ular turli mikroorganizmlar – bakteriya, virus, zamburug‘ va parazitlar orqali kelib chiqib, yuqish xususiyatiga ega bo‘ladi. Tarixiy jihatdan chechak, vabo, tulyaremiya va boshqa infeksion kasalliklar katta pandemiyalar keltirib chiqargan va millionlab insonlar hayotiga xavf tug‘dirgan. Hozirgi davrda esa gripp, OIV-infeksiya, COVID-19, gepatitlar kabi kasalliklar global sog‘liqni saqlash tizimida dolzarb muammo bo‘lib qolmoqda.

Epidemiologiyaning infeksion kasalliklar asoslarini o‘rganish orqali ularning tarqalish mexanizmlari, xavf omillari, profilaktika choralari va sog‘liqni saqlashda samarali strategiyalar ishlab chiqish imkonini beradi. Bu esa tibbiyot xodimlari, ayniqsa, infeksion kasalliklar sohasi bilan shug‘ullanuvchi mutaxassislar uchun nazariy va amaliy bilimlarning ajralmas qismidir.

METADOLOGIY

Tadqiqot **kesim (cross-sectional)** hamda **retrospektiv epidemiologik tahlil** shaklida tashkil etildi. Tadqiqotda hududiy sog‘liqni saqlash muassasalari tomonidan taqdim etilgan **kasallanish va o‘lim ko‘rsatkichlari**, klinik shifoxona hujjatlari (anamnez varaqalari, laborator tekshiruv protokollari) hamda **sanitariya-epidemiologik nazorat organlarining rasmiy statistik hisobotlari**

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-8

asosiy ma’lumot manbalari sifatida foydalanildi.

Tadqiqot ob’ekti va ishtirokchilari Tadqiqot ob’ekti sifatida infeksion kasalliklar bilan kasallangan bemorlar va ular bilan bevosita aloqada bo‘lgan shaxslar tanlandi. Tadqiqotga quyidagi mezonlarga mos kelgan ishtirokchilar kiritildi:

- Klinik va laborator tekshiruvlar asosida tasdiqlangan infeksion kasallik holatlari.
- 18 yosh va undan katta shaxslar.
- Tadqiqot hududida doimiy yoki vaqtinchalik yashovchilar.

Ma’lumotlarni yig‘ish jarayonida quyidagi usullardan foydalanildi:

- **Epidemiologik kuzatuv:** infeksion kasalliklarning yosh, jins va hududiy taqsimoti aniqlash.
- **Klinik hujjatlar tahlili:** bemorlarning anamnezi, kasallik klinik belgilarining og‘irlik darajasi va laborator natijalari.
- **Laborator diagnostika:** mikrobiologik ekmalar, serologik reaksiyalar va molekulyar-biologik testlar orqali qo‘zg‘atuvchini identifikatsiya qilish.
- **Statistik tahlil:** kasallanish darajasi, tarqalish dinamikasi va xavf omillarini aniqlash.

NATIJALAR

Tadqiqot davomida olingan epidemiologik kuzatuvlar va statistik tahlillar shuni ko‘rsatdiki, infeksion kasalliklarning tarqalishi bir nechta omillar bilan chambarchas bog‘liq. Xususan, aholi orasida kuzatilgan kasallanish darajasi yil fasllariga, sanitariya-gigiyena sharoitlariga hamda immunoprofilaktika qamroviga sezilarli darajada bog‘liqligi aniqlandi.

O‘tkazilgan epidemiologik tahlil natijalariga ko‘ra:

Kasallanish darajasi aholi zich yashaydigan hududlarda yuqoriroq qayd etildi ($p<0,05$). **Yosh guruhlari bo‘yicha** taqsimotda bolalar va o‘smirlar orasida kasalliklar ulushi kattalarga nisbatan yuqori ekanligi kuzatildi.

Mavsumiylik tahlili shuni ko‘rsatdiki, respirator infeksiyalar qish va erta bahor oylarida ko‘paygan bo‘lsa, ichak infeksiyalari asosan yoz va kuz davrida yuqori ko‘rsatkichlarga ega bo‘ldi. **Profilaktika choralari** ko‘rilgan hududlarda kasallanish darajasi sezilarli ravishda past bo‘lgani qayd etildi.

Shuningdek, laboratoriya ma’lumotlari asosida infeksion agentlarning asosiy etiologik omillari aniqlanib, ularning antibiotiklarga sezuvchanligi o‘rganildi. Antibiotiklar sezuvchanligi tahlili natijasida ayrim shtammlarda yuqori darajadagi rezistentlik kuzatildi, bu esa kelgusida davolash strategiyasini tanlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, olingan natijalar hududda infeksion kasalliklarning tarqalishi nafaqat biologik omillar, balki ijtimoiy-gigiyenik sharoitlar, mavsumiylik va profilaktik qamrov darajasi bilan ham bog‘liq ekanligini ilmiy asosda ko‘rsatib berdi.

MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot natijalari epidemiologiya va infeksion kasalliklarning tarqalish xususiyatlari haqida muhim ilmiy dalillarni taqdim etdi. Olingan ma’lumotlar shuni ko‘rsatadiki, infeksion kasalliklarning rivojlanishi ko‘plab omillar – ijtimoiy-iqtisodiy sharoit, gigiyena qoidalariga rioya qilish darajasi, immunoprofilaktika qamrovi hamda sog‘liqni saqlash tizimining tashkiliy samaradorligiga bevosita bog‘liqdir. Bu holat avvalgi tadqiqotlar bilan ham uyg‘un bo‘lib, masalan, Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma’lumotlariga ko‘ra, yuqori emlash qamrovi va sanitariya-gigiyena normalariga rioya qilingan hududlarda yuqumli kasalliklar darajasi keskin pasayishi kuzatilgan.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-8

Natijalar shuningdek, kasalliklarning mavsumiyligi va tarqalish dinamikasida muayyan qonuniyatlar mavjudligini ko‘rsatdi. Masalan, respirator infeksiyalar kuz-qish mavsumida yuqori cho‘qqiga chiqsa, ichak infeksiyalari ko‘proq yoz faslida uchrashi kuzatildi. Bu esa tashqi muhit omillari va ijtimoiy turmush tarzining kasalliklar epidemiologiyasidagi rolini tasdiqlaydi.

Tadqiqotning yana bir muhim jihati – aholining xabardorlik darajasi va sog‘lom turmush tarziga rioya qilishi infeksion kasalliklarning oldini olishda hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanidir. Profilaktik choralar, xususan, muntazam emlash, shaxsiy gigiyena va sifatli ichimlik suvi bilan ta’minlash eng samarali omillar sifatida qayd etildi.

Shu bilan birga, tadqiqotning ayrim cheklovlari mavjud. Xususan, statistik ma’lumotlarning yetarli bo‘lmasligi yoki ayrim hududlarda rasmiy ro‘yxatga olish tizimining to‘liq emasligi natijalarning umumlashtirilishiga ma’lum darajada ta’sir qilishi mumkin. Biroq, mavjud dalillar asosida shuni aytish mumkinki, epidemiologik kuzatuvlarning kengaytirilishi va infeksion kasalliklarning nazorat tizimini takomillashtirish kelgusida yanada samarali natijalar beradi.

Umuman olganda, ushbu tadqiqot natijalari infeksion kasalliklarning oldini olish va ularga qarshi kurashishda profilaktika tadbirlarini kuchaytirish, aholining xabardorligini oshirish hamda sog‘liqni saqlash tizimida kompleks yondashuvni amalga oshirish zarurligini ilmiy asosda tasdiqlaydi.

XULOSA

O‘tkazilgan ilmiy tahlillar natijasi shuni ko‘rsatadiki, epidemiologiya va infeksion kasalliklar asoslarini o‘rganish jamoat salomatligini saqlashda strategik ahamiyat kasb etadi. Infeksion kasalliklarning kelib chiqishi, tarqalish mexanizmlari va xavf omillarini aniqlash ularni nazorat qilish, erta tashxislash hamda samarali profilaktik choralarni ishlab chiqishga imkon yaratadi. Epidemiologik nazoratning takomillashuvi, immunizatsiya jarayonlarini kengaytirish va sanitariya-gigiyena tadbirlarini kuchaytirish infeksion kasalliklar tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi. Shuningdek, ilmiy asoslangan epidemiologik yondashuv sog‘lom turmush tarzini shakllantirish va aholining umumiy salomatlik ko‘rsatkichlarini yaxshilashda muhim o‘rin tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmedova, S. Sh., & Mamatqulov, O. (2021). **Epidemiologiya: nazariya va amaliyot asoslari**. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
2. Karimov, A. B. (2019). **Infeksion kasalliklar klinikasi va profilaktikasi**. Toshkent: “Fan va texnologiya” nashriyoti.
3. Last, J. M. (2018). *A Dictionary of Epidemiology* (6th ed.). Oxford: Oxford University Press.
4. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligi. (2020). **Infeksion kasalliklarni profilaktika va nazorat qilish bo‘yicha klinik protokollar**. Toshkent.
5.Qodirov, M. A. (2022). **Umumiy epidemiologiya va yuqumli kasalliklar asoslari**: O‘quv qo‘llanma. Samarqand: SamDU nashriyoti.